I. D. T.

DISPUTATIO INAUGURALIS

DE

DENTITIONE PUERORUM DIFFICILI,

Quam Indultu

GRATIOSISSIMÆ FACULTATIS MEDICÆ

In

ALMA PHILYREA,

SUB PRÆSIDIO

Nobiliſſimi, Excellentiſſimi atq; Experientiſſimi

DOMINI

JOH. FRIDERICI ORTLOBII,

Phil. & Med. Doct. Anat. & Chirurg.

Profeſſ. Extraord. Facult. Med. Aſſeſſor. Graviſſ.

& Major Princip. Collegii Collegiati,

Patroni atque Promotoris ſui Æſtumatiſſimi,

PRO LICENTIA,

Summos in Medicina honores & Privilegia Doctoralia capeſſendi,

Die XXV. Maji, M. DC. XCIV.

H. L. Q. C.

Publicè ventilandam exhibet

M. CHRISTIANUS Gottfried Finger/

Lipſienſ.

LIPSIÆ, Literis CHRISTOPH. FLEISCHERI.

Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
Wellcome Library

https://archive.org/details/b30768718

Q. D. B. V.

QVanquam partes oſſeæ, utpote minus ſenſatæ, non adeo numeroſis morbis videantur obnoxiæ, mirum tamen eſt plura dari vitia, quæ dentes afficiunt. Taceo jam nigredinem atque ſordes, quæ etſi eos ſatis deformes reddant, faciliùs tamen iterum abſterguntur: plura autem adhuc alia ſunt eos enormiter lædentia. Nunc enim caries & eroſio vel vermes, nunc ſtupor, algor, ſtridor, dolor acerbisſimus, it. mobilitas & vacillatio, vel etiam caſus & defectus huic aut illi ſubjecto maximè moleſta ſunt. Non dicam in præſenti de prava conformatione, vel quando ratione magnitudinis interdum excedunt, ad quem modum *D. Auguſtinus l. 15. de Civ. D. c. 9.* de quodam refert, cui dens fuerit, qui in centum vulgares dividi potuiſſet: vel ratione numeri, quando nonnullis provectæ licet ætatis canini atq; inciſores defuerunt, de quibus *Miſcell. Nat. Cur. Germ. Dec. II. Ann. VI. Obſ. 122. p. 253.* vel quibus loco dentium continuum os in ſuperiori maxilla fuit, ut Pruſiæ Regis Bithyniorum filio, de quo *Plin. Hiſt. Nat. l. VII. c. 16.* ut & Pyrrho Regi Epirotarum, referente *Plutarcho in*

Pyrrho & Alex. ab Alex. c. 9. 1. Valer. Max. l. I. c. 8. ext. 12. v. Graſeccus, it. Schenckius Obſ. Med. p. 198. De aliis, in quibus duplex, vel nonnunquam etiam triplex ordo dentium obſervatus fuit, v. *Idem l. c.* His vero cunctis ſepoſitis placuit pro Diſputatione Inaugurali Dentitionem puerorum difficilem eligere, ita quidem, ut primo infantes tanquam ſubjectum, deinde affectum ipſum, hujus cauſas atque ſymptomata, poſthæc Prognoſin, tandemque curam exhibeam. Faxit DEUS feliciter!

§. 1.

NOn ſolùm ratione anni temporum, ſed etiam in primis ætatum morbos peculiares & quaſi proprios accidere *Hippocrates ſect. 3. Aph. 19. 20. &c.* rectè annotavit. Ita enim quod ætatem attinet parvis ac recens natis pueris aphthas, vomitus, tuſſes, umbilici inflammationes &c. ad dentitionem accedentibus gingivarum pruritus, febres, convulſiones, alvi profluvia, &c. paulò adultioribus luxationes vertebrarum & anhelationes, calculorum generationes, lumbricos, aſcarides &c. ad pubertatem accedentibus febres diuturnas, & hæmorrhagias narium &c. juvenibus hæmoptyſes, tabes, febres acutas &c. grandioribus adhuc pleuritides, peripnevmonias, dyſenterias, hæmorrhoides &c. ſenibus denique diarrhoeas, catarrhos, articulorum dolores, nephritides, vertigines, apoplexias, cachexias, viſus hebetudinem, auditus gravitatem & plurima alia contingere dicit.

§. 2.

Etſi vero ſenectus adeo numeroſis affectibus ſit obnoxia,

noxia, ut hinc etiam morboſa appelletur, dubium tamen eſt, annon infantes multo frequentius, nonnunquam etiam vehementius ægrotent, ſiquidem propter teneram ipſorum conſtitutionem non ſolum à quavis injuria facilè afficiuntur, ſed & ratione diætæ non levia patiuntur mala. Non dicam de vulgari errore, quando invitis pueris pulmenta & cibi varii generis ingeruntur, unde ventriculus nimium impletus aut malè affectus non contemnenda ſymptomata infert; magis enim adhuc teneros lædit vitioſum lac, quod è mammis nutricum ſugunt, quæ non ſolùm tempore lactationis inepta quævis ingerunt, ut acetaria, caſeum & ſimilia, ſed & animi pathematibus plus juſto indulgent, unde loco laudabilis alimenti venenum infantibus ſugendum præbent. v. *B. Ettmüllerus Valetud. Infant. p. 11. ſeqq.* His ſepoſitis Dentitio inprimis eſt, quæ huic ætati propria ex inſtituto naturæ neceſſario accidens, non raro admodum periculoſa eſt, ita, ut hinc non pauci præ ſummo dolore moriantur.

§. 3.

Subjectum itaque hujus pathematis ſunt pueri, non quidem ſenſu rigoroſo, qui ſecundum ætatis ſeptenarium attigerunt, ſed potius Medico, à primo ſcilicet partus tempore ad annum usque pubertatis, in qua ſignificatione *Hippocrates & Galenus* paſſim, *it. Hier. Mercurialis, Franc. Ranchini & Jac. Primeroſius de morbis puerorum*, aliique recentiores Medici vocabulum illud adhibuerunt.

§. 4.

Dum vero de Dentitione puerorum difficili ago, altera ex parte eam hic excludo, quæ abſque difficultate, quanquam rarius, contingit; altera quoque ex parte neque ſera, quæ in ultima ſenectute quibusdam accidiſſe ob-

 ſervata

ſervata eſt, ad ſcopum meum faciet, dum v. g. aliis poſt annum octogeſimum, aliis poſt centum & viginti annos vel novi prodierunt dentes, vel aliqui, imò nonnunquam etiam omnes perfectè regenerati ſunt, de quibus videri poſſunt *Ariſt. l. 25. de hiſt. animal. Graſeccus de fabrica Corp. Hum. p. 329. Cardanus l. 8. c. 43. de varietate. Sennert. Pr. Med. l. II. P. I. c. 10. Schotti Phyſ. Cur. p. 576. Ephem. N. C. G. Dec. I. Ann. IX. Obſ. 134. p. 308. it. Obſ. 171. p. 387. Dec. II. Ann. III. Obſ. 15. p. 57. Ann. IV. Obſ. 28. Schol. p. 74.*

§. 5.

Cur autem homines non æque ac cætera animalia cum dentibus naſcantur, forſan hæc poſſet eſſe ratio, quod tales primis menſibus magis forent noxii, dum nutricum mammas iis læderent; uſus præterea eorum nullus ſit. Alimenta enim, quæ primis menſibus aſſumuntur, nempe lacticinia atque pulmenta, maſticatione non opus habent. Reliqua vero animalia, quæ ſtatim durioribus aſſveſiunt, iis non æque carere poſſunt. Hinc etiam olim prodigioſum, ſi quis cum dentibus naſceretur, & in fœminino ſexu plane inauſpicati ominis habebatur. Ita enim Valeria Regum Romanorum tempore dentata in lucem edita Seſſapiæ, urbi olim florentiſſimæ exitio fuit, quâ de re videri poſſunt *Plin. H. N. l. VII. c. 16. Roſſeus de Hum. Vit. princ. p. 206. Ephem. Dec. II. Ann. IV. Obſ. 28. Schol. p. 73. &c.*

§. 6.

Hoc tamen non perpetuæ eſſe veritatis exinde colligo, quòd ſæpius annotatum fuerit abſque peculiari eventu tale quid in utroque ſexu accidiſſe. Exemplum his temporibus cognitum de Rege Galliæ, qui dentatus natus fuiſſe dicitur, ſilentio jam prætereo. Sed non video, quid obſtet, quo minus fœtus robuſtior, præſertim ſi ultra debitum tempus in utero geratur, cum dentibus

tibus prodire queat, eâdem ratione, quâ alios infantes jam crinitos, alios absque ullo fere capillorum veſtigio, nemine hoc mirante, naſci cernimus.

§. 7.

Quandoquidem vero ſecundum relationem ægrorum Medicus morbi curam commodiſſimè inſtituit, magis infelices ſunt infantes, qui doloris & partis affectæ ſedem indicare haud poſſunt; ut proin non raró fallacia non cauſæ ut cauſæ committatur. Interim non deſunt indicia, ex quibus prudens Medicus dentitionem inſtare cognoſcere queat. Illa enim non ſolum tempus ſuggerit, quod equidem pro diverſitate ſubjectorum admodum variat, ſed & gingivarum pruritus, quem, dum infantes digitos & quævis obvia in os immittunt, intelligimus, tumor præterea ruborque genarum, dentium eminentia intra gingivas albicantes, uberior ſalivæ in os effuſio, indeque effluxus, quod Germ. Geiffern vocant, it. quando mammarum papillas ſugentes gingivis ſtringunt & maxillas frequentius collidunt, it. aliquid maſticantes contremiſcunt. Sitis quoque continua, alvi utplurimum profluvium, rariùs adſtrictio, febris, ſimiliaque dentitionem ſatis indicant.

§. 8.

Cauſam dentitionis difficilis veteres denſitatem & duritiem gingivarum putabant, ideoque rarefacientia & emollientia commendabant. vid. *Sennert. Pr. l. II. P. I. c. II. p. 266.* Ex recentioribus verò *Sylvius Pr. p. 613.* aliique eam vel in dentibus ipſis, quando ſegnius excreſcunt, atque obtuſiores ſunt, unde difficilius gingivas penetrant; vel in gingivis quærunt, quando nimirum ipſarum ſubſtantia ſolidior eſt, adeo, ut difficulter à dentibus ſe dividi patiantur. Obſervatur enim omni die in

prove-

provectioribus majori cum difficultate dentes provenire, quam in junioribus.

§. 9.

Prodeunt autem primum inciſores, utplurimum inferiores, molares poſtmodum & canini. Cur tamen dentes canini acerbiorem præ aliis excitent dolorem, docente hoc Hippocrate & approbante quotidiana experientia, diverſæ ſunt autorum opiniones. *Fr. Ranchinus* equidem *Tr. de Morb. Puer. p. 226. it. Joh. Dolæus Encyclop. l. VI. p. 1006.* ideo, quòd acutiores ſint, hoc fieri dicit, quod tamen minus veriſimile videtur, ideo, quòd hac ratione eò facilius gingivas perforare apti ſunt.

§. 10.

Ab his etiam diverſus eſt *Sylvius*, qui dentes obtuſiores difficilius gingivas penetrare poſſe aſſerebat. Veriorem rationem ſubminiſtrare videtur *Caſp. Bauhinus Theatr. Anat. l. III. c. 76.* qui nervulos & vaſa ſangvifera ad dentes caninos copioſiora & conſpectiora, quam ad molares excurrere obſervavit; hinc enim dolores adeo enormes in eorum eruptione excitari videntur. Nec male! Comprobant hoc aliæ partes corporis, quæ, quò copioſioribus vaſis nervoſis vel ſangviferis gaudent, hoc magis ob ſpirituum copioſiorem affluxum ſenſatæ ſunt.

§. 11.

Jam mihi animus non eſt, eos hic refutare, qui dentes ante eruptionem infantibus negant; etſi nimirum antea iis non tanta ſit durities, qua poſtmodum gaudent, ſed quo juniores, eò molliores exiſtant, ita, ut in fine radices eorum molles & veluti mucoſæ, ut *Domin. de Marchettis Anat. c. VIII. p. 96.* eas appellat, compreſſæ ſuccum emittant. v. *Bidloo Anat. P. VI. Tab. XCII. fig. 8.* interim tamen ab Anatomicis obſervatum fuit, eos non ſolum in infan-

infantibus poſt mortem diſſectis, ſed & abortibus grandioribus in alveolis ſuis delituiſſe. Quid? quod & *Th. Kerkring. Obſerv. Anat.* 24. ſibi fœtum quinque menſium oblatum eſſe ſcribit, in cujus maxilla inferiore bini dentes inciſores apparuerunt, quod & in ſuperiori maxilla ſe obſervaſſe ibidem refert.

§. 12.

Quæ ab aliis finguntur rationes, cur in uno ſubjecto citius & facilius, quam in altero dentes erumpant, it. cur non omnes ſimul, ſed alii circa ſeptimum menſem, vel unum aut alterum annum, alii tardius, circa annum forte trigeſimum vel quadrageſimum, inprimis, qui vulgo dentes ſapientiæ vocantur, prodeant, eas cùm tanti non eſſe videantur, neque hujus loci ſint, prætereo, præſertim cùm pleræque à temperamento calido vel frigido, humido vel ſicco petitæ ſint, quæ his temporibus, niſi ſaniori ſenſu intellecta, locum non inveniunt.

§. 13.

Totum fere negotium eò recidit, ut dentitionem duo præſertim difficilem reddere videantur. Alterum eſt impetus & conatus ille naturæ, quô deliteſcentes in alveolis ſuis dentes promoveri, & ruptis gingivis prorumpere debent. Hic verò utplurimum nimius eſt, tum quod plures ſimul eruptionem moliantur, aut etiam ſinguli impetuoſiore motu protrudantur. Et hinc facilè apparet, quod gingivæ fortius compunctæ pruritum, dolorem, imò propter irritationis vehementiam epilepſiam quoque inducant; aut etiam non difficulter reddi poteſt ratio, quomodo in ejusmodi humorum orgaſmo febres, & ſecretiones tum ſalivæ, tum conſimilis ſeri in glandulis inteſtinalibus copioſiores eveniant, atque ptyaliſmum & diarrhœam accerſant. Interdum verò, rariùs tamen, robur illud

 naturæ

naturæ deficit, atque ſic extrema potius algent, & infantes ad omnes actiones torpidiores obſervantur. Alterum eſt, quod gingivæ duriores dentium eruptionem impediant, aut etiam alveolis ſuis dentes firmius adhæreant, quàm quod ex iis liberari & aſcendere valeant, de quo tamen ſuperius actum eſt.

§. 14.

Liceat nunc ad ſymptomatum contemplationem pedem proferre, atque eorum ætiologiam ex cauſis modo recenſitis derivare. Initium ſumimus à prurigine, quæ inde excitari videtur, quod dentes maxillæ alveolis incluſi in majorem molem excreſcentes membranas & fibras, quibus obteguntur, quaquaverſus diſtendant, unde ab initio levior pruritus, diutius verò durans, præſertim cùm ab incremento dentium continuò intendatur, in dolorem ſatis moleſtum tranſit.

§. 15.

Intereà dum ſangvis per arterias ad gingivas continuo affluit, per venas vero non æque commode refluere poteſt, quod dentes undique eas premant, aliter fieri non poteſt, quin tumorem non ſolùm illius loci, ubi dens erupturus erat, ſed etiam ob inſignem illum conſenſum cum partibus vicinis, prout in odontalgia adultorum contingere videmus, non raró dimidiæ capitis ſphæræ, inferat, unde venarum intumeſcentiæ, gingivarum tubercula, atque veſiculæ plerumque accidunt.

§. 16.

Quemadmodum verò iſtiusmodi tumores præſertim in partibus nervoſis occurrentes rarisſimè indolentes eſſe ſolent; Spiritus enim nervis inhabitantes, quamvis etiam leviſſimam injuriam advertunt, hinc quoque eò acerbior dolor hic accidit, ob Spirituum ſcilicet uberiorem afflu-

affluxum, dum natura dentium productionem molitur. Accedit etiam, quod acriores particulæ ſangvini admixtæ vellicando nervos quinti paris, à cujus ramo quodam propagines ad ſingulorum dentium radices pertingunt, non minorem ſpirituum copiam adducant, atque dolorem ſatis vehementem excitent, qui admodum urgens in inflammationem atque poſtmodum in abſceſſum abit.

§. 17.

Dixi in antecedentibus ſangvinem per arterias continuo quidem affluere, impediri vero quo minus æque commode per venas refluere queat, hinc apparet, unde major illa ſeri quantitas in locis ſuperius denominatis ſecreta? Nimirum dum natura dentium eruptionem in illa parte molitur, majorem ſpirituum & ſangvinis motum excitat, pars autem hujus ſeroſior præ fibroſa longè felicius ſecedens, à glandulis vicinis itemque vaſis ſalivalibus excipitur, unde poſtmodum in oris cavitatem & extra eam ſpumeſcens effluit, quem effluxum non parum promovent dum varia in os immittunt, atque digitis gingivas terunt.

§. 18.

Serum hoc etſi extra buccas fluat, nihilominus de eo quoque ab infantibus ſupinis præſertim cubantibus deglutitur, hinc ſi blandius eſt atque naturale, absque noxa toleratur, ſi tamen minus temperatum ſed acrius eſt, non parum fauces & laryngem erodit, unde tuſſis utplurimum atque raucedo; poſtquam vero copioſius in ventriculum delatum fuerit, aſthma ſtomachale, anorexiam, apepſiam, ſingultum, non raro etiam vomitum producit, vel inteſtina ſimul afficiens, ea ad diarrhœam plus minus ſeroſam, lienteriam etiam & affectionem cœliacam, uti *Ranchinus l.c.p.238. itemque Fel. Platerus l.III. Obſ.p.803.* notarunt, ſtimulat. Quamvis alvi fluxus à ſero quoque glandularum

inteſtinalium, ob turgeſcentiam ſupra memoratam hic copioſius ſecreto, provenire videatur; quemadmodum & catarrhus ſuffocativus partim à ſero per laryngem ad pulmones delabente, partim ab ejus ſtagnatione aut orgaſmo majore, partim ab ejus condenſatione & viſciditate, ſ. pituita ſuam originem ſumit.

§. 19.

Quæ ſitis cauſa ſit, dentientes non parum affligentis, facilè apparet. Æſtus enim vehementius urgens non ſolùm partium internarum, ſed & oris calorem atque ariditatem producit; neque minima eſt ſeri quantitas inter ejulandum exhalans; quibus accedit ptyaliſmus ille continuus, cujus in §.11. mentionem feci, item vomitus & alvi fluxus, quos ordinariè ſitis inſequitur.

§. 20.

Seri proin defectus neceſſario ſui reſtitutionem indicat, adeoque ad ſitim extingvendam vel mammas præbent nutrices, quarum lac ſæpius admodum vitioſum eſt, adeoq; quo plus eo infans fruitur, eò pejus ſe habet; vel ſi grandior eſt puer, potum in majori quantitate, & hunc quidem quò frigidiorem, eò copioſiorem avidius ingurgitat, unde aliter fieri vix poteſt, quin tormina, crebriores alvi dejectiones, ſingultus, nonnunquam etiam vomitus accidant.

§. 21.

Quod tamen alvi etiam adſtrictio, quanquam rarius in hoc caſu obſervetur, non adeo mirum eſt, præſertim ſi æſtus febrilis diutius inſtet. Dum enim particulæ ſeroſæ continuo exhalant, potu verò, quô eæ reſtituantur, iis vel interdicitur, vel is minus ſapit, neceſſario alvus induratur, adeoque fæces non debito modo excernuntur. Accedit etiam peſſima quorundam conſuetudo, qui febrem ſudore ſuperare ſperantes, ſudoriferis miſeros miſerè excruciant, unde obſtructiones potiſſimum iis accidunt.

§. 22. Sed

§. 22.

Sed cùm ii, qui debito ſomno fruuntur, levamen à dolore ſentiant, hinc quoque eorum conditio pejor eſt, qui vix per quadrantem horæ dormiunt, ſed aliquot dies noctesque inſomnes agunt. Dolor nimirum ſine intermiſſione eos affligens nullam admittit quietem. Etſi enim tunc præ ſumma laſſitudine oculos claudant, inſomnia tamen turbulenta & pavores eos ſubinde reſuſcitant, unde continuam illam inquietudinem omnimodus virium defectus, nonnunquam etiam animi deliquium excipit.

§. 23.

Sic enim non rarò accidit, ut eô tempore, quo dentes erupturi ſunt, ſumma virium proſtratio infantibus accidat, ita, ut mortuis, aut qui animi deliquium patiuntur, haud videantur abſimiles, nullam aliam ob cauſam, quam quòd ſpiritus ex dolore illo continuo, alvi fluxu, vigiliis, aliisq; ſymptomatibus vehementioribus defatigati, munus ſuum obire haud amplius ſufficientes ſunt, ſed ægri malo quaſi victi ſuccumbunt.

§. 24.

Scilicet quæ ſymptomata dolor continuus producere queat, quotidiana docet experientia, dum vulnus leviter inflictum, ſi incautius tractetur, febris ſic dicta vulneraria inſequi ſolet, quam tamen prudens Medicus adhibito in tempore legitimô anodynorum uſu facili negotiô declinare poteſt. De aliis febribus ex dolore oriundis jam non dicam, cùm in præſenti negotio quivis intelligat, quomodo in dentitione, ſi dolor interdum remittat, intermittens, ſi verò continuus duret, febris continua oriri queat.

§. 25.

Accidit tamen nonnunquam, ut ex continua fiat intermittens, quale exemplum *Ephem. Germ. Dec. II. Ann. IV. Obſ. 28. p. 70.* ſuppeditant de puella nobili, it. de puero, cui

ex dentitione febris ab initio continua, poſtmodum in intermittentem mutata fuit, quæ ordinarium ſervans typum ſatis gravib9 ſtipata fuit ſymptomatib9,& cum omnimoda virium proſtratione ad biennium duravit. Simile fere quid his diebus mihi videre contigit, dum infanti, cui quartus dens caninus erat prorupturus cum poſterioribus molaribus (ſupra quos gingiva tumeſcens cœrulea apparebat) febris tertiana ſuperveniebat; ita tamen, ut etſi die vel hora febrili admodum langvida eſſet, nihilominus diebus intercalaribus cibum potumque aſſumeret, atque cum aliis ludens vix ægra videretur.

§. 26.

Inter ſymptomata quibusdam evenientia merito etiam recenſeo exanthemata ad habitum emergentia, præſertim verò Lipſiæ noſtræ familiarem purpuram. Siquidem interdum dentitionis tempore vel totum corpus, vel certas tantùm partes infeſtat, atque turgeſcentiâ illa deſinente iterum evaneſcit, dum eâ durante per plures interdum hebdomadas conſpicua fuit. Accidit hæc ſubjectis potiſſimum ſcorbuticis, quanquam non ſine euphoria. Scilicet dum impuritates hæ acriores ad habitum deferuntur, minus nocent, quam ſi cum ſangvine circulantur, ubi irritando facile motus convulſivos producere poſſunt. Quippe experientia ſuggerit exemplum, dum in quadam familia duo infantes ex epilepſia dentitioni ſuperveniente mortui ſunt, reliqui verò eruptionem dentium ſine convulſionibus ſuſtinuerunt, cùm in illis nulla, in his vero dicta excretio dentitionis tempore obſervata fuerit.

§. 27.

Revera Epilepſia graviſſimum eſt in dentitione ſymptoma, quod non rarò ad aliquot dies durat, & non prius, quam cum morte ægri remittit. Hujus quoq; cauſam dolorem

lorem eſſe exinde conſtat, quod non, niſi vel cùm dolor maximus adſit, vel ſubjectum ex malo habituali ad eam proclive ſit, accidat. Annuit his *Cl. Willis Pathol. Cer.c.IV.* qui motus convulſivos æque ac febres in dentitione ad dolorem velut cauſam immediatam referri debere cenſet. Dum enim acrimonia in ſubjectis debilioribus aut prædiſpoſitis continuo genus nervoſum vellicat, ex intolerabili dolore tandem Epilepſia oritur.

§. 28.

Hæc de ſymptomatibus & cauſis ſymptomatum, progredior itaque ad alia. Quod ergo Prognoſin attinet, duplicem *Hippocrates* ſtatuit differentiam, 1) ſc. ratione anni temporum, 2) ratione ætatis & conſtitutionis ægrorum, ita, ut nunc faciliùs & leviori moleſtia dentitionem tolerent, nunc verò gravius afficiantur & vehementioribus ſymptomatibus ſint obnoxii.

§. 29.

Ratione anni temporum putat *Hippocrates* eos, quibus hyeme dentes erumpunt, non adeo affici, contrarium tamen ſtatuit *Bald. Ronsſeus de Hum. Vit. Princ. p. 207.* ubi dentitionem hyeme admodum doloroſam, neque gingivas tum conſolidari aſſerit, mitiorem æſtate, ſubitaneam autem, & ſine omni fere dolore vere pronunciat, cui etiam aſſentitur *Jac. Primeroſ. de Morb. Puer. p. 58.*

§. 30.

Etſi verò in utramq; ſententiam rationes ſatis probabiles afferri queant, loquitur tamen experientia, non tam anni tempeſtatem, quàm conſtitutionem puerorum dentitionem magis vel minus doloroſam reddere. Quolibet enim anni tempore alii gravius, alii levius afficiuntur; accidit autem interdum, ut hyeme mitior dentitio contingat, quòd ab externo calore minus infeſtantur, prout æſtate, adeoque

adeoque potu copioſiori abſtinent, è quo ſæpius plura, ut antea dixi, incommoda oriuntur.

§. 31.

Ratione conſtitutionis ægrorum *Hippocrates* aliam dentitionem benigniorem, aliam periculoſiorem fieri asſerit. Eam quidem benigniorem experiri macilentos, item quibus febris vel alvi fluxus accidat, ſc. quod in illa conatus naturæ juvetur, in hoc autem impetus nimius coërceatur, & impuritates primarum viarum aliis ſymptomatibus occaſioni futuræ removeantur. Contra vero periculoſiorem dentitionem iis contingere *Hippocrates* aliique affirmant, qui ſomno nimio premuntur, item pingvioribus, & quibus alvus adſtricta eſt, quod facile convulſionem patiantur.

§. 32.

Id tamen non perpetuæ & abſolutæ eſſe veritatis, quibus puerorum cura demandata eſt, crebrioribus obſervationibus edoctæ ſcire poterunt. Scilicet non raró accidit, ut præ dolore in ipſo febrili paroxyſmo convulſi moriantur, non minus quoq; quibus ex crebrioribus alvi dejectionibus vires conſumptæ ſunt, tandem ſuccumbunt. Videri tamen poſſunt *Hipp. de dentit. Ranchin. l.c. ſect. I. c. 1. p. 226. Primeroſ. de morb. Puer. P. II. p. 58. aliique.*

§. 33.

Quoniam indicationes præſertim ex cauſæ, & quidem continentis, remotione petuntur, facilè apparet duas præſertim exinde nobis naſci. *Primò* enim eò allaborandum, ut impetus naturæ, quô dentes erupturi promoventur, *vel* ſi nimius ſit, quod utplurimum accidit, compeſcatur; *vel* ſi deficiat aut remiſſior ſit, adjuvetur: *ſecundo* ut gingivæ, ſi duriores ſint, emolliantur, & ad eruptionem faciliorem diſponantur. His aliam, ſymptomatum nimirum exin emergentium mitigationem jungere convenit, adeoqve *tertio* ſymptomatum qvoq; habeatur ratio. §. 34.

§. 34.

Quod ergo primam attinet indicationem, è fonte quidem Chirurgico *Th. Sydenham Tr. de Febb. p. m. 179.* commendat V. S.onem, ita, ut hac omiſsâ puerorum dentientium convulſionibus cum gingivarum intumeſcentia & dolore, quæ nono decimoq; menſe ſuperveniant, alia ratione auxilium ferri poſſe dubitet, adeoq; eam omnibus ſpecificis vel decantatisſimis, quæ hactenus in hoc affectu innotuere, longe anteferendam eſſe, cenſeat.

§. 35.

Contrarium verò *Galenus* olim ſtatuit, qui pueris ante annum decimum quartum ſangvinem minuere prohibet. *vid. lib. de Curat. per ſangv. miſſ. Jacchinus* quoque referente *Hier. Montuo Tr. de Infant. Febb.* quanquam ſangvinis diminutionem minus largam in quibusdam caſibus admittat, non tamen V. S.onem, ſed hirudinum potius applicationem fieri jubet. Contra morem Gallorum *Montuus l. c. p. 4.* phlebotomiam omnibus modis in pueris diſſvadet; quas adducat rationes, ibidem videri poſſunt.

§. 36.

Si dicendum quid ſentiam, videtur equidem V. S. non contemnendum remedium, præſertim cùm infantes ex largiori victu ſæpius majorem ſangvinis quantitatem colligant, quam ut iterum abſumere queant, adeoq; abundantia ſangvinis, jubente id methodo medendi, evacuationem poſtulat. Accedit etiam, quòd in aliis inflammationibus curandis V. S. egregium præſtet uſum, quoniam ſangvinis imminutâ quantitate circulatio per vaſa longè commodius fieri poteſt, atque ſic remittente orgaſmo vel efferveſcentiâ ſangvinis, dolor quoq; multum mitigatur. Quoniam vero puerorum vaſa, præſertim iis in locis, ubi V. S. inſtituenda, admodum tenuia ſunt, atque parum conſpicua, timendum, ne Chirurgus aut fruſtrà ea petat, aut quod pejus, venas tenellas planè diſſecet, ut hinc non levius oriatur malum. Niſi itaque de Chirurgi peritia certò nobis conſtet, tutius eſſe puto, eam intermittere.

§. 37.

Quod ſi proin eam adminiſtrare non conceſſum fuerit, de aliis congruis remediis erit cogitandum, ideoque præcipitantia terrea, v. g. corall. rubr. mater perlar. lap. 69. C. C. uſt. & ſimil. ut cruditates acidæ in primis viis hærentes corrigantur, adhibentur. Si cruditates nidoroſæ vel pituitoſæ adſint, tunc evacuantia, vel ad minimum abſtergentia, v. g. ſalſa, ▽ea, &c. requiruntur. Salſa inprimis in motu ſpirituum nimio egregia ſunt, e. g. ⊖♀ eſſentif. terra foliat. ♀, it. 🜕ata omnis generis, 🜕 ♉iat. 🜕 ⊕at. ♀ 🜕tus &c. His quoque addimus anodyna, quæ tam uſu externo, quam interno propinata egregium uſum præſtant. Talia ſunt non ſolum illa mitiſſima, fl. & rad. nymphеæ, fl. viol. lil. alb. ſambuci, chamomillæ &c. vel quæ adhuc fortiora, cinnabarina, papaverina, crocata, imo quoq; theriacalia: Opium tandem ipſum in minori doſi exhibitum omni periculo vacat.

§. 38.

Eidem ſcopo inſervire poſſunt enemata, quatenus præſertim natura eorum uſum indicare videtur, quoniam, ut ſupra memoratum eſt, alvi fluxus turgeſcentiam compeſcit, adeoque majore cum emolumento, minore cum periculo is ipſe dentientibus evenit. Parari poſſunt ex recenſitis antea emollientibus & lenibus anodynis, in colatura vitell. ovor. mel roſat. aut ☿iale, cum tantillo ſacchari, ⊖ comm. aut etiam 🜕 ♉iati diſſolvendo. Quin imo alvo licet fluente, modo nimium non contingat, ab eorum uſu non feriabimur, ſed potius acrimoniam irritantem emendabimus, impuritates removebimus aliàs nocituras, & orgaſmum illum ſimul reprimemus.

§. 39.

Contra vero, ſi nullus plane, aut remiſſior ſaltem impetus adſit, excitantia atq; analeptica in uſum vocanda veniunt, pro quo ſcopo ∽ ardentes per fermentationem parati: rubi idæi, ceraſ. nigr. it. lilior. convall. &c. ⊖ia Volat. C. C. ebor. ungul. alc. &c. aromatica: cinnamomum caryophylli, NM. & ſimilia

uſur-

uſurpari poſſunt. Si vero æſtus proſtratarum virium cauſa ſit, ab acrioribus his abſtinendum, ne eundem denuo ſuſcitemus, & tum fl. roſar. violar. borrag. bugloſſ. tiliæ, lilior. convall. &c. ſufficiunt. §. 40.

Quod ſecundam indicationem, ſcilicet gingivas emolliendas, & ad dentium eruptionem facilitandas, concernit; emollientia præſertim huc faciunt, atque hinc è regno vegetabili decoctum lactucæ à *Galeno* & *Capivaccio*, ab Avicenna autem Oleum lil. alb. & amygd. dulc. laudatur. E recentioribus *Sim. Pauli Quadrip. Bot. p. 54. à Camerario* ▽ m fl. cyani adhibitam eſſe ſcribit. Sic *Ephem. Dec. II. Ann. VI. Obſ. 28. p. 77.* mucilag. ſem. cydon. c. ▽ malvæ, it. decoct. altheæ, fl. chamom. anethi & ſimilia commendant. §. 41.

E regno animali *Galenus* & poſt eum *Platerus* cerebrum leporis gingivis illiniendum, eundemque in cibo uſurpandum *Aëtius*; imò quoq; cum lacte caprino decoctum aſſumendum, *Serenus Sammonicus*, ſvadet. Ad imitationem *Galeni Plinius* cerebrum oviculæ, citatus *Sammon.* & *Plater. Prax. Tom. II. p. m. 377.* cuniculi in vino coctum, it. bovinum, gallinaceum &c. *Ronsſæus* ſuillum tum manſum tum gingivis illitum, *Sennertus* autem pullorum & avium quarumcunque cerebella deprædicant. Nimirum ſi quis iſtiusmodi uti velit, in horum delectum ut anxius inquirat, non opus eſt, cùm ſcopus unicus ſit gingivas illis emollire. §. 42.

Ut melius intentioni ſatisfiat, ſi priora non arriſerint, loco eorum *Avicenna & Sext. Platon.* lac caninum; ſecundum *Plinium* autem lac caprinum, vel ex ſvaſu *Capivaccii* lac aſininum gingivis illiniri poſſet. Magis tamen emollit cremor lactis, it. butyrum non ſalitum, quæ *Sennert. Pr. l. II. p. 266. itemq; Ephem. l. c.* extollunt. Ab aliis, ut *Plinio, Ronsſæo* &c. mel quoque, nec adeo incongruè, in uſum vocatur. Si inflammatio ſimul adſit, ſuccus è 69. fluviat. vivis contuſis expreſſus admodum convenit: quo nomine etiam ſangvis recens è criſta galli gallinacei à plurimis tanquam peculiare ſpecificum commendatur.

§. 43.

Sed hæc ſunt emollientia liquidiora, quæ gingivarum duritiem corrigunt, pergimus ad ea, quæ pueris maſticanda offeruntur, partim ut iisdem, ſi frigida actu fuerint, æſtus atque inflammatio ſedetur, dolorq; fibris quaſi ſtupefactis minuatur, & ſic eruptio facilitetur: partim, ut, quando maxillis eadem terunt, gingivæ perforentur, & dens egredi queat. Proinde dentem dextrum caninum lupi, it. equi (ne tamen terram attingat ſuperſtitioſè prohibentes) *Plin. & Sammonicus*; viperæ maſculæ *Aëtius*, urſi, vulpis, canis, leonis, *Ronsſæus* commendant. Aliis convenientius videtur chalybem politum, vel cryſtallum collo appendi, quibus gingivas atterant. Si quis majores ſumptus facere velit, poterit ad imitationem *Aëtii*, qui jaſpidem laudat, ex fragmento majori corallior. rubr. vel etiam ipſo auro tale quid parare.

§. 44.

Quoniam vero rigida ejusmodi & dura quibusdam minus placent, quod videantur callum potius producere, aut dolorem exacerbare, flexibilia magis dentibus terenda exhibent. Sic *Ephem. Germ. l. c.* candelam ex cera virginea ad maſticandum infanti præbere jubent, in cujus locum plebejis rad. altheæ, vel irid. flor. it. rapam paſſam, aut lardi portionem uſurpare uſitatum eſt.

§. 45.

Ultimum tandem refugium eſt, ut gingivæ ſi duriores ſint, eô in loco, quô tumore dentes ſe produnt, inſtrumento aperiantur, quod aliquoties felici cum ſucceſſu in propriis liberis ſe tentaſſe ſcribit *Ambroſ. Paræus l. 23. c. 67. v. Schenck. l. c.* Etſi enim hæmorrhagia ſubſequatur, ea tamen levior eſt, ac facilè ſedari poteſt. Modo infantes ob dolorem ita ſe gerant, ut Chirurgus adminiſtrationem ſine periculo inſtituere poſſit.

§. 46.

Devenio tandem ad ſymptomata, ubi pruritus primum obtinebat locum. Hic equidem, ſi levior eſt, adhuc quodammodo toleratur, interim tamen dentem lupi, ferrum politum

aut

aut ſimile quid, quo gingivas prurientes perfricent, infantibus ſubminiſtrant. Si vero pruritus diuturnior, aut irritatio vehementior ſit, dolor potius emergit. Huic præter ſuperius enarrata emollientia præſertim conferunt anodyna. Eum in finem *Avicenna* ſuccum ſolani ſvadet, ab eo tamen ob vim ejus nimis narcoticam *Capivaccius l. 1. c. 52. p. 345.* abſtinere jubet: *Paſchaſius* gingivas theriaca magna perfricari vult, neque adeo inconvenienter; ſed eorum in locum Opiata & Crocata commodius ſuccedunt.

§. 47.

Pruritum & dolorem excipit tumor; adverſus hunc non dubito, quin V. S. ſi tuto fieri poſſet, egregium præſtaret uſum: quoniam tamen ob rationes antea dictas non commodè adminiſtrari poteſt, de aliis cogitandum erit remediis. Itaque tum omnium optimè adhibebuntur blanda reſolventia & diſcutientia, e. g. fl. ſambuci & chamomill. in lacte decocti, cum mitioribus anodynis ſocianda. Ceſſante enim dolore & ebullitione ſanguinis, tumor quoque ſponte ſua diſparet.

§. 48.

Quæ contra tuſſim atque raucedinem commendantur remedia, plurimis quidem uſitata ſunt expectorantia; quoniam vero in pueris non æque locum inveniunt, qui pituitam non facile expuunt, ſed iterum deglutiunt, evacuantia potius per alvum vel vomitum, quæ humores pravos educunt, itemq; temperantia multò commodius uſurpantur. Qvæ ſub temperantium nomine intelligo, ſunt inprimis ▽ ea, quæ, dum acrimoniam ſalſam ſatis diluunt, humores tandem inſipidos reddunt. His parum cedunt terræ pingves, ut terra ſigill. cujusvis coloris, terra Lemn. bolus Arm. Marga, lac lunæ &c. it. qvæ acrimoniam partim viſciditate, partim vi ſua balſamica enervant, e. g. gummi Arab. tragacantha, maſtix, it. 🜍ea, fl. 🜍, 🜍. lycopod. 🜍 julor. coryli &c.

§. 49.

Cuncta fere hæc videntur eſſe, qvæ contra Aſthma illud

ſtomachale, it. anorexiam & apepſiam, nec non ſingultum, utpote ex acriori ſero enata vitia, tanqvam appropriata remedia exhiberi poſſunt, præſertim cùm æſtus utplurimum hic conjunctus acrium aromaticorum, it. volatilium uſum non admittat. Haud incongruum tamen erit ſi antiſpaſmodica fixiora, v. g. Cinnabarina, unicornu ver. ung. alc. ſimul jungantur, in primis in aſthmate & ſingultu, ubi genus nervoſum ab acrimonia humorum potiſſimum vellicatur. §. 50.

Vomitus autem etſi interdum criticus eſſe ſoleat, in primis qvando cruditates acidæ, pituitoſæ vel nidoroſæ rejiciuntur, nihilominus, ubi tale qvid non apparet, ſed partim ex atonia ventriculi vomitus accidit, partim qvod ♎ ſemel concitati qvævis poſtmodum ingeſta reſpuunt, de balſamicis & anodynis, nonnunqvam etiam analepticis erit cogitandum. Ejusmodi ſunt terrea recenſita, it. terra ⊕ balſam. ▽ cinnamom. ſimpl. & cydon. aut etiam è ſucco cydon. per fermentat. parata, cujus ultimæ effectum egregium ſatis novi.

§. 51.

Diarrhœam qvod attinet, illa, ſi levior aut critica eſt, remedia non adeo poſtulat, qvoniam cum euphoria tum accidit, & fere ſua ſponte iterum deſinit; ſi tamen gravior eſt & ſymptomatica, ut vires enormiter proſternantur, eò allaborandum, ut ante omnia humorum acrimonia temperetur, atque ſic fluxus crebrior ſiſtatur. Nimis vero adſtringentia locum hic non inveniunt, contra terræ pingves, itemq; ♀ea inſignem merentur laudem. Nec ſilentio prætereundæ ſunt rad. temperantes, pœoniæ, altheæ &c. it. Opiata & theriacalia, ſi tormina concurrunt in minori doſi exhibenda. §. 52.

Quæ adverſus lienteriam & fluxum cœliacum præſcribi poſſint medicamenta, ex antea dictis apparet, niſi quòd in lienteria, cùm ventriculus potiſſimùm ſit affectus, huic quoq; auxilium ſit ferendum. Itaq; olim ſic dicta calida ſtomachica hic poſſent ſvaderi, ſi æſtus id permitteret; quoniam tamen ille ut-

pluri-

plurimum in dentitione conjunctus eſſe ſolet, ea potius, quæ in præcedenti §. recenſui, erunt adhibenda. Si malum pertinacius eſt, ad fortiora adſtringentia quoq; accedendum erit, qualia ſunt O. Sacch. ♄i, roſ. rubr. rad. Ireos ▽t. tormentill. biſtort &c. Uſu externo *Platerus l. c.* oleum maſtich. ventriculi & ventris regioni illitum, it. cataplaſma ex cydon. pyris, roſ. rubr. abſinth. maſtich. ſimilibusq; paratum efficax ſe expertum aſſerit. Ante omnia vero in tali caſu crebrior potus iis interdicendus; alias enim vix quicquam ſolatii medicamenta afferent.

§. 53.

In alvi obſtructione, cujus ſupra memini, eò allaborandum, ut alvus iterum ſolvatur, quem in finem humectantia & lubricantia, v. g. macilago ſem. pſyll. & cydon. it. rad. altheæ, lil. alb. paſſul. min. ficus & ſim. in forma decocti optimè conveniunt. Clyſmata quoq; ex melle vel lacte parata non ſine laudabili effectu applicantur.

§. 54.

Progredior ad ſitim, hæc ut extingvatur, potum tenuem & refrigerantem præ ~uoſo convenire puto, ſiquidem omnia Spirituoſa æſtum augendo ſitim vehementiorem excitant. Qvi ▽m crudam horrent, poterunt in ea cruſtam panis decoquere, vel etiam ſerum lactis, quod alii commendant, in locum illius ſubſtituere. Præterea quoq; ⌽ata omnis generis dum refrigerant, ſitis egregia ſunt remedia: aliàs etiam ad fallendam ſitim frigida, quæ in os immittant, infantibus ſubminiſtrant.

§. 55.

Somnus autem ut debito modo redeat, ad hypnotica erit confugiendum, tam interno, quam externo uſu admodum efficacia. Sic enim emulſiones amygd. c. ſem. papav. alb. it. pulv. pueror. quem Crocus ingreditur, non inuſitata ſunt. Opium quoque ipſum ad imitationem *Sydenham* in vino Malvat. ſolut. absque periculo iis exhibetur. Externè cataplaſmata ex papavere, it. emplaſtra ex oleo NM & Croco temporibus applicari poſſunt.

§. 56. Ad-

§. 56.

Adverſus febrem refrigerantia in primis conducunt, quæ tamen non tam actu, quàm effectu hoc præſtant, adeoq; potus frigidus à *D. Michael Pr. p. 279.* laudatus non tam huc referendus, quam emulſiones ex ſem. 4. frigid. maj. à *Montuo* allegatæ. Inprimis vero ⦶ata ſæpius memorata effectũ laudabilem præſtant.

§. 57.

Si purpuræ ſuſpicio ſuboriatur, expellentibus, non quidem fortioribus, ſed mitioribꝰ opus erit. Talia ſunt ♁ialia ut ♁ diaph. ſ. & ♂ale, Antihect. Poter. it. Cinnabarina, nec non partes animalium oſſeæ, v. g. ebur raſp. dens hippopot. unicorn. ver. ung. alc. &c. & quæ ex utrisq; fiunt, ut Specif. Cephal. D. Michael. & ſim.

§. 58.

In catarrho ſuffocativo, ut pituita educatur corpus quantocyus evacuandum, tam per inferiora internè aſſumpta, & per clyſteres injectos, quam per ſuperiora, ſi commodè id fieri poteſt. Si enim totum corpus pituita refertum eſt, ut ſubitanea ſuffocatio immineat, fruſtrà certe tentabis omnia, niſi purgantia, v. g. G. G. jalappa, ſcammonium ſimiliaq; præmittantur. Quæ etiam locum habent, ſi à nimia ſeri copia malum hoc proveniat. In ſtagnatione verò reſolventia aliquoties nominata eligantur.

§. 59.

Reſtat tandem Epilepſia, quæ in hoc caſu nullo fere aliô remediorum genere, quam anodynis curari poteſt. Hinc Tinct. papav. errat. in hoc caſu non inconveniens eſt. Si vero conditio ægri eam non admittat, v. g. in lactantibus, tum Eſſent. anod. ex Opio c. Spiritu quodam ardente parata in illius locum ſuccedere poteſt. Clyſmata quoque, in quibus capita papav. errat. c. ſem. decocta ſunt, cæteris in caſſum adhibitis, quos jam pro deploratis habuerunt, non ſemel reſtituiſſe conſtat.

§. 60.

Sed hæc in præſenti ſufficiant. Tibi B. L. integrum erit, vel omiſſa ſupplere, vel quæ minus ad palatum poſita ſunt, emendare. DEO v. T. O. M. ſit Laus, Honor & Gloria.